SUOMEN
LUKIOLAISTEN
LIITTO

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: HE 30/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistys- ja tiedejaostolle valtion talousarvioesityksestä. Lausunnossaan SLL haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Uusien opetussuunnitelmien ja ylioppilastutkinnon sähköistymisen myötä vuosi 2016 on lukiokoulutukselle merkittävä uudistumisen vuosi. Uudistusten resursointiin, muuhun tukeen ja seurantaan on kiinnitettävä erityistä huomiota laadukkaan lukiokoulutuksen varmistamiseksi jatkossakin.

Lukioiden kehittämistarpeet liittyvät pitkältä toimintatapojen sekä sisältöjen pysymiseen mukana ympäröivän yhteiskunnan kehityksessä. Esimerkiksi digitalisaation odotamme harppaavan kuluvalla hallituskaudella merkittäviä askelia eteenpäin. Lukiokoulutuksen toiminnallinen tuloksellisuus sen sijaan on hyvällä tasolla – lukion keskeyttää vain 3,3 % opiskelijoista, joista 1,8 % jatkaa opintojaan muussa koulutuksessa.

Aiottu suoritusten ja vaikuttavuuden huomiointi osana rahoitusperusteita on jo itsessään merkittävää. Jo verrattain pienilläkin prosenttiosuuksilla ohjataan merkittävästi koulutuksen järjestäjien toimintaa. Esimerkiksi korkea-asteen rahoitusmalleissa jo muutaman prosentin kohdennukset opiskelijapalautteeseen, liikkuvuuteen ja valmistuneiden työllistymiseen ovat saaneet korkeakoulut kehittämään näitä toimintansa osa-alueita. Rahoituksen ennakoitavuuden vuoksi on tärkeää, että perusrahoitusosuus pidetään vähintään 90 %:ssa. Rahoitusohjauksen vaikutuksia on vaikea ennakoida ja huomioiden lukiokoulutuksen jo toteutuvan tuloksellisuuden on mielekästä toteuttaa tässä vaiheessa melko maltillisia uudistuksia.

Järjestäjäverkon rakenteen kehittämistä on mielekästä tehdä vapaaehtoisuuden pohjalta. Erityisen koulutustehtävän lukioiden riittävistä resursseista ja niiden oikeudenmukaisesta jaosta on huolehdittava. Myös ylioppilaiden suorittamia aineopintoja on jatkossakin tuettava koulutuksellisten umpiperien ehkäisemiseksi.

Lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyötä on kehitettävä erityisesti koulutustarjonnan näkökulmasta siten, että jokaisella lukiolaisella on mahdollisuus suorittaa

korkeakouluopintoja lukioaikanaan opiskelupaikkakunnasta riippumatta. SLL pitää lukiokoulutuksen kehittämishanketta välttämättömänä sekä pedagogisen uudistumisen tarpeesta että osin myös paikkaamaan melko vaatimattomaksi jäänyttä tuntijakouudistusta. SLL toivoo, että yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen yhteisistä menoista on mahdollista rahoittaa niin lukioiden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä, lukiokoulutuksen kehittämistä kuin hallitusohjelmassa kaavailtuja lukiokokeiluja. Perusrahoituksen varaan jäädessä nämä tärkeät toimenpiteet jäävät väistämättä melko vaatimattomiksi.

SLL pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä nostetaan esiin lasten ja nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen sekä koulukiusaamisen vähentäminen. Tälle tulee myös lukiokoulutuksen kehittämisessä ja siihen varattavissa resursseissa antaa erityinen painoarvo. SLL:n selvityksen mukaan yli puolet lukiolaisista kokee lukio-opiskelun liian kuormittavaksi, mikä heikentää kouluviihtyvyyttä sekä lisää stressi- ja väsymysoireiden määrää. Kymmenesosa lukiolaisista joutuu puolestaan edelleen kiusaamisen kohteeksi ja 89 % kokee, etteivät koulun aikuiset puutu kiusaamistilanteisiin.

Jotta kouluhyvinvoinnin edistämisessä osataan keskittyä oikeisiin kysymyksiin, opiskelijakunnilla ja muulla opiskelijoiden vertaistoiminnalla tulee olla siinä keskeinen rooli. SLL toivoo, että tutor-toiminta vakiinnutetaan osaksi jokaisen koulun arkea ja opiskelijakunnille osoitetaan resursseja yhteisöllisyyttä lisäävän toiminnan järjestämiseen. Myös talousarvioesityksessä mainittavan KaMu-toimenpideohjelman toteuttamisessa opiskelijakunnilla on varmasti paljon annettavaa.

Kiusaamiseen puuttumisen varmistamiseksi SLL ehdottaa, että Suomeen perustetaan oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun virka. Valtuutetun tehtävänä olisi valvoa esi- ja perusopetuksen oppilaiden sekä toisen asteen opiskelijoiden hyvinvointia ja oikeusturvaa. Lisäksi on tärkeää, että lukiolakiin sekä ammatillista koulutusta koskevaan lakiin lisätään oppilaitoksen henkilökunnan velvoite puuttua koulukiusaamiseen ja ilmoittaa siitä eteenpäin.

SLL haluaa muistuttaa, että lasten ja nuorten henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin edistäminen ei onnistu yksin oppilaitoksissa, vaan se vaatii läheistä yhteistyötä sosiaali- ja terveyssektorin kanssa. Siksi koulutuksen kehittämisen ohella myös opiskeluhuollon palvelujen vahvistamiseen tulee varata riittävät määrärahat. Nykyisellään opiskeluhuollon kokonaisuus toteutuu heikosti monissa kunnissa ja niukat resurssit näkyvät erityisesti lääkäri- ja psykologipulana.

Ylioppilastutkinnon kehittämisessä on otettu viime vuosina hyvä suunta. Sähköistyvä ylioppilastutkinto toimii lukiokoulutuksen digitalisaation veturina. Koko sähköisten ylioppilaskirjoitusten siirtymäkausi syksystä 2016 vuoteen 2019 asti on merkittävässä roolissa digitalisaation juurruttamiseksi osaksi lukioiden arkipäiväistä opiskelu- ja opetuskulttuuria. Tästä syystä SLL pitää hätkähdyttävänä, että talousarvioesityksessä on päätetty alentaa mm. innovatiivisiin oppimisympäristöihin sekä tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön edistämiseen tarkoitettua määrärahaa lähes kolmella miljoonalla eurolla. SLL esittää myös, että pitkällä aikavälillä ylioppilastutkinnon kokelasmaksut pyritään poistamaan. Pakolliset maksut heikentävät koulutuksellista tasa-arvoa.

Hallitusohjelman kärkihankkeissa on valittu opettajankoulutus yhdeksi kehittämiskohteeksi. Luokanopettajakoulutuksen lisäksi myös aineenopettajakoulutusta on välttämätöntä tarkastella. Muuttuva lukiokoulutus vaatii aineenopettajilta yhä monipuolisempaa pedagogista osaamista, joten aineopintojen laajuiset pedagogiset opinnot on pystyttävä hyödyntämään tehokkaasti. Aineenopettajakoulutuksen kehittämisen lisäksi myös täydennyskoulutuksen resursseja on suunnattava todellisen kysynnän mukaan. Täydennyskoulutusta on tarjottava pedagogisen osaamisen vahvistamisen lisäksi myös rehtoreille ja sivistystoimenjohtajille muutoksen johtamiseen.

SLL näkee, että digitaalisiin oppimateriaaleihin siirtymisessä monipuolisten ja laadukkaiden materiaalien lisäksi on tarpeellista ottaa tavoitteeksi myös opiskelijoille koituvien kustannusten laskeminen. SLL:n laskelmien mukaan lukiolainen maksaa tällä hetkellä opinnoistaan jo noin 2500 euroa. Kustannukset heikentävät lukiokoulutuksen saavutettavuutta. Niin lukiokoulutuksen saavutettavuuden kuin digitaalisten oppimateriaalien yleistymisen kannalta on keskeistä vaikuttaa EU:ssa alennetun verokannan soveltamiseksi digitaalisiin sisältöihin, kuten hallitusohjelmassa on linjattu.

SLL pitää tärkeänä, että koulutuksen järjestäjälle maksettavaa yksikköhintaa on esitetty hieman nostettavan. Lukio on edelleen halvin koulutusmuoto ja aiempien vuosien rajujen leikkausten konkretisoituminen on nyt käsillä ja johtanut esimerkiksi kurssitarjonnan supistumiseen, ryhmäkokojen kasvamiseen, koulumatkojen pitenemisiin sekä opettajien lomauttamisiin. Lisäleikkaukset halvaannuttaisivat saavutettavan lukiokoulutuksen ja sen kehittämisen täysin.

SLL näkee koulupudokkuuden ehkäisemisen tärkeänä osana nuorisotakuun toimenpidevalikoimaa. Tässä painopisteen tulisi liiton näkemyksen mukaan olla oppilaitoksissa tehtävässä ennaltaehkäisevässä työssä. Yleisestä kouluviihtyvyydestä huolehtimisen lisäksi rahoitusta on ohjattava opinto-ohjauksen ja erityisen tuen

toimenpiteiden vahvistamiseen. Varhainen puuttuminen muun muassa oppimisvaikeuksiin ja vaikeasta elämäntilanteesta johtuviin ongelmiin on varsin tehokasta koulupudokkuuden ehkäisyä. SLL haluaa kuitenkin ilmaista huolensa nuorisotakuun toteuttamiseen varattujen määrärahojen vähentämisestä. Esimerkiksi koulupudokkuuteen suunnatut määrärahat ovat tervetulleita, mutta SLL pelkää niiden jäävän riittämättömiksi.

Lisäksi SLL haluaa huomauttaa momentin 51. Valtionavustus järjestöille huomattavasta leikkauksesta. Kesälukioseuran toiminnalla on merkittävä potentiaali lisätä ympärivuotista opiskelua myös lukiokoulutuksen osalta ja näin lyhentää opiskeluaikoja. Rahoituksen nykytasolla toiminta on vaarantunut ja sitä on jo kaavailtu ensi vuodelle supistettavan. Momentille kaavailtu säästö on pieni, mutta vaikuttaa ankarasti avustusta saavien järjestöjen toimintaan.

Kokonaisuudessaan SLL näkee, että talousarvioesitys ei merkittävästi vaaranna lukiokoulutuksen nykyistä laatua, tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Aiemmat leikkaukset ovat johtaneet koviin sopeuttamistoimiin, joiden vaikutuksia oppimistuloksiin ja ylioppilaiden jatko-opintovalmiuksiin on vielä vaikea arvioida.

Suomen Lukiolaisten Liitto
Helsingissä 08.10.2015

Tatu Koivisto
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Pääsihteeri

Lisätietoja:
Koulutuspoliittinen asiantuntija Annakaisa Tikkinen, 040 356 6082,
annakaisa.tikkinen@lukio.fi
Sosiaalipoliittinen asiantuntija Otso Salvi, 045 129 6795, otso.salvi@lukio.fi